

Socijalna pedagogija

Boljunčić Punčikar, Anja

Undergraduate thesis / Završni rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:060777>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-11**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

SVEUČILIŠTE JURJA DOBRILE U PULI
FAKULTET ZA ODGOJNE I OBRAZOVNE ZNANOSTI

Anja Boljunčić Punčikar

SOCIJALNA PEDAGOGIJA

ZAVRŠNI RAD

Pula, listopad 2017.

SVEUČILIŠTE JURJA DOBRILE U PULI
FAKULTET ZA ODGOJNE I OBRAZOVNE ZNANOSTI

ANJA BOLJUNČIĆ PUNČIKAR

SOCIJALNA PEDAGOGIJA

ZAVRŠNI RAD

JMBAG: 0303034530 , redoviti student

Studijski smjer: Preddiplomski stručni studij predškolskog odgoja

Predmet: Pedagogija djece s teškoćama u razvoju

Znanstveno područje: Društvene znanosti

Znanstveno polje: Edukacijsko-rehabilitacijske znanosti

Znanstvena grana: Poremećaji u ponašanju

Mentor: doc.dr.sc. Mirjana Radetić-Paić

Pula, listopad 2017.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, Anja Boljunčić Punčikar kandidatkinja za sveučilišnu prvostupnicu predškolskog odgoja ovime izjavljujem da je ovaj završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završni rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Anja Boljunčić Punčikar

IZJAVA O KORIŠTENJU AUTORSKOG DJELA

Ja, Anja Boljunčić Punčikar dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom "Socijalna pedagogija" koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama. Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

Anja Boljunčić Punčikar

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. SOCIJALNA PEDAGOGIJA	2
2.1. <i>Povijest socijalne pedagogije</i>	2
2.2. <i>Natorpov koncept socijalne pedagogije</i>	4
2.3. <i>Nohlov koncept</i>	5
2.4. <i>Suvremena socijalna pedagogija</i>	6
2.5. <i>Predmet socijalne pedagogije</i>	7
3. SOCIJALNA PEDAGOGIJA I POREMEĆAJI U PONAŠANJU	9
3.1. Klasifikacija poremećaja u ponašanju.....	12
3.1.2. Pasivni poremećaji.....	13
3.1.2.1. <i>Plašljivost</i>	13
3.1.2.2. <i>Povučenost</i>	13
3.1.2.3. <i>Potištenost</i>	14
3.1.2.4. <i>Nemarnost i lijenost</i>	15
3.1.2.5. <i>Neurotski uvjetovani</i>	15
3.1.2.6. <i>Pomanjkanje pažnje</i>	16
3.1.3. Aktivni poremećaji.....	16
3.1.3.1. <i>Nediscipliniranost</i>	16
3.1.3.3. <i>Bježanje iz škole, od kuće i iz drugih sredina</i>	18
3.1.3.4. <i>Hiperaktivnost</i>	18
3.1.3.5. <i>Agresivno ponašanje</i>	19
3.1.4. <i>Primjer poremećaja u ponašanju u vrtiću</i>	19

3.2. Prevenција poremećaja u ponašanju.....	20
3.2.1. Obitelj kao čimbenik prevencije poremećaja u ponašanju.....	22
3.2.2. Značaj lokalne zajednice u prevenciji poremećaja u ponašanju.....	22
3.2.3. Policijska prevencija.....	23
3.2.4. Program prevencije u školskom okruženju.....	23
3.2.5. Zdravstvo i lokalna zajednica u prevenciji poremećaja u ponašanju.....	24
3.2.6. Mediji i poremećaji u ponašanju.....	25
4. ZAKLJUČAK.....	27
LITERATURA.....	29
SAŽETAK.....	31
SUMMARY.....	32

1. UVOD

U današnjem svijetu susrećemo se s mnogobrojnim problemima, pa su tako jedni od mnogih upravo poremećaji u ponašanju. Danas različiti stručnjaci pokušavaju djeci i mladima pomoći u kontroliranju i eliminiranju ponašanja rizičnih kako za osobu samu, tako i za njezinu okolinu. Ono što je važno napomenuti jest da je to problem koji može egzistirati od malih nogu i mnoge ustanove u koje je primljeno dijete dolaze u doticaj s tim problemom, a da često ni ne znaju o čemu se zapravo radi i kako postupati.

Predmet rada je prikazati što je i čime se bavi socijalna pedagogija. Cilj rada je pobliže odrediti socijalnu pedagogiju odnosno poremećaje u ponašanju. Svrha je preventivnih programa utjecati na pozitivan razvoj djece, osnažiti djecu i mlade, razviti potrebne i odgovarajuće socijalne vještine, prevenirati prve manifestacije rizičnih ponašanja. Preventivni programi utječu na poboljšanje i stvaranje okruženja uspjeha te na razvoj veće angažiranosti djece.

Pri prezentiranju rezultata istraživanja u završnom radu koristit će se, u odgovarajućim kombinacijama, brojne znanstvene metode od kojih se navode one najznačajnije i najučestalije: metoda analize, metoda deskripcije, povijesna metoda te metoda komparacije. U skladu sa metodama koristiti će se i relevantne i povezane činjenice iz knjiga, članaka i povezanih internet stranica.

U skladu s postavljenim ciljevima i zadacima rada, sadržaj rada je koncipiran na način da osim uvoda i zaključnih razmatranja, sadrži dva poglavlja. Nakon uvoda slijedi prvo poglavlje koje govori o socijalnoj pedagogiji kroz podnaslove povijest socijalne pedagogije, Natorpov te Nohlov koncept. Drugo poglavlje se bavi poremećajima u ponašanju kroz njihovu klasifikaciju i prevenciju. Zadnji dio rada je zaključak koji pruža sintezu svih navedenih činjenica u radu.

2. SOCIJALNA PEDAGOGIJA

Socijalna pedagogija svojim pedagoškim djelovanjem nastoji unaprijediti psihosocijalne čimbenike odrastanja. Socijalna pedagogija termin je koji se koristi već duže vrijeme. Vezan je i važan za čovjeka i njegovo dostojanstvo. Koncept socijalne pedagogije je širok i može se definirati na više načina (Hamalainen, 2005):

- princip koji pedagoškim načinima naglašava promidžbu ljudskog dostojanstva, duhovnih vrijednosti, dobrostanja, inkluzije, integracije i života u zajednicama
- reformistički pokret koji naglašava pedagoška stajališta u socijalnim reformama i razvoju zajednica
- sustav socijalnog rada zasnovan na pedagoškim aktivnostima s ciljem prevencije i uklanjanja različitih vrsta socijalnih problema putem socijalne pomoći
- disciplinu ili subdisciplinu u socijalnim i edukacijskim znanostima.

Socijalna pedagogija predstavlja princip, pokret, sustav i disciplinu koja kombinira socijalno i edukacijsko stajalište. Socijalna pedagogija može se interpretirati kao pedagoška tradicija, grana strategija i proučavanja, tendencija ili paradigme socijalnog rada.

Koncept socijalne pedagogije je relativno nov, iako se povremeno može pronaći u starijoj literaturi socijalnih i edukacijskih znanosti.

2.1. Povijest socijalne pedagogije

Socijalna pedagogija kao znanstvena disciplina pojavila se u Njemačkoj 20-ih godina 20. stoljeća u Weimarsko doba. Predstavnik socijalne pedagogije je Herman Nohl, a svoj je doprinos dao na način da je svoje teorije prikazao u socijalnoj pedagogiji kroz knjigu Dobrobit za mladež (Bouillet, Uzelac, 2007). Jedna od njegovih glavnih značajki jest da je on zapravo na temelju knjige sačinio određene javne odredbe koje su na kraju bile obuhvaćene Državnim zakonom o dobrobiti mladeži od 1922. godine (Bouillet, Uzelac, 2007), o čemu će biti riječi u posebnom poglavlju.

Nakon Nohla, autor Klumker, drugi je predstavnik koji je isticao socijalnu i političku, državnu te javnu i privatnu organiziranu skrb. Scherpner (1962; prema Uhlendorff, 2012), koji je radio na Sveučilištu u Frankfurtu, razvio je Klumkerove ideje te objavio knjigu "Teorija skrbi". Pritom pojmovi "pomoć" i "skrb" imaju središnju ulogu kao socijalna kategorija.

Uspostavljanje socijalne pedagogije kao znanstvene discipline započelo je kao reakcija na širenje skrbi za mlade i siromašne tijekom građanske društvene reforme potkraj 19. stoljeća. Ono što je bilo ključno je to da se počela sve više širiti skrb za mlade, novorođenčad, kao i za djecu koju je bilo potrebno udomiti. Tu se izdvojila i skrb za siromašne. U to vrijeme nastale su i ustanove za skrb mladih gdje su se mlade osobe i odgajale. Poslije 1910. godine nastali su prvi uredi za mladež koji su se trudili da utječu na državni zakon i da pokušaju što više utjecati na mlade i njihovu dobrobit. U velikim gradovima nastali su prvi uredi za dobrobit koji su bili nadležni za gotovo sve probleme siromaštva (Uhlendorff, 2012).

Ono što je karakteristično je da su u Njemačkoj nastala dva odvojena područja rada, a to su (Uhlendorff, 2012:88):

- Pomoć mladima: zadaci skrbi za mlade koji su uključivali programe za ugroženu djecu i mlade (kao npr. domski odgoj, skrbništvo, udomiteljstvo djece, nadzor maloljetnika) i pomoć mladima te programe za pomoć djeci, mladima i njihovim obiteljima (kao npr. dječji vrtići, savjetovišta, skrb za dojenčad, pomoć udrugama mladih, pomoć za nezaposlene mlade).
- Skrb za siromašne (poslije nazvana socijalna pomoć), obuhvaćala je financijsku i osobnu pomoć za osiromašene i potrebite obitelji i pojedince (kao npr. financijska potpora za siromašne, savjetovanje, skrb za beskućnike, skrb za stare, skrb za udovice itd.).

Tijekom te podjele razvila su se dva pojma (Uhlendorff, 2012):

- socijalna pedagogija i
- socijalni rad.

Socijalni rad odnosi se na skrb za siromašne koji se u suštini sad naziva socijalna pomoć, te socijalna pedagogija koja ima fokus na odgojnim problemima djece. Ono što posebno razdvaja ta dva pojma je to što se socijalni rad temeljio samo na siromaštvu, a socijalna pedagogija na odgoju. Kasnije su ta dva pojma spojena i pretvorena u socijologiju rada.

2.2. Natorpov koncept socijalne pedagogije

Europske su zemlje u 18. stoljeću bile pod snažnim utjecajem prosvjetiteljstva tj. spoznaja se temeljila na metafizičkim orijentacijama i na zbivanjima društvenog života. Upravo u to vrijeme nastao je individualizam koji se temeljio na postavkama kako zadovoljiti sebe i svoje zahtjeve dok je sve drugo bilo zanemareno. Upravo je na smanjenje istoga počeo utjecati Paul Natorp (Bouillet, Uzelac, 2007). On se na prijelazu iz 19. u 20. st. nastojao suprotstaviti rascjepu njemačkog društva, razvijajući koncept socijalne pedagogije.

Razvio je socijalnu pedagogiju kao individualističku te je stavlja pod ideal zajednice. Njegov je temelj na zajednici, zajedničkom životu te na prolaznosti društva. U društvo se pojedinci okupljaju da bi ostvarili neke svoje slučajne zajedničke ciljeve, dok zajednica ne postoji sama po sebi, nego u osjećaju pojedinca da je postao dijelom cjeline.

Neke od Natorpovih misli su sljedeće (Bouillet, Uzelac, 2007:18):

- Čovjek je neprekidno pod mnogostranim utjecajima drugih, istodobno neprekidno djelujući na druge.
- Život pojedinca u svakom je pogledu obilježen zajednicom, on govori i misli govorom svoje zajednice i od nje preuzima zaokruženu sliku svijeta. Njegovim djelovanjem upravljaju norme i vrijednosti zajednice. One su smjernice i vodilje njegovog ponašanja.
- Cijeli život čovjeka odvija se pod utjecajem njegove okoline, svijeta koji ga okružuje.
- Pojedinaac postoji samo u zajednici, zajednica ne postoji izvan pojedinca, a zajednicu omogućuje odgoj i obrazovanje pojedinca.

Kao ciljeve socijalne pedagogije Natorp (Bouillet, Uzelac, 2007:18) je izdvojio:

- izgrađivanje jake svijesti o zajednici kao protuteži egoizmu pojedinca i klasnoj svijesti
- vraćanje unutarnjeg jedinstva nacije koja je bila ekonomski i politički razjedinjena.

Natorpov koncept socijalne pedagogije proizlazi iz poimanja društvenih problema kao odgojnih problema. Upravo ciljevi iste temelje se na izgradnji jake svijesti i protivljenju egoizmu.

2.3. Nohl koncept

U Njemačkoj je 1922. godine (Bouillet, Uzelac, 2007), kao što je već rečeno, donijet Državni zakon o socijalnoj zaštiti mladeži koji je sjedinio sve tad postojeće javne i privatne oblike skrbi za djecu i mlade. Odgoj je uključivao njegu, skrb i razvoj socijalne zaštite za djecu i mlade. Nohl tada razvija teoriju o društvenom i državnom odgoju u socijalnoj skrbi, što označuje terminom socijalna pedagogija, a interpretirao ju je kao teorijski okvir socijalnog rada. Značajno je da je utemeljio samostalan kolegij socijalne pedagogije na Sveučilištu u Gottingenu. On govori o tri izvora potrebe za socijalnom zaštitom (Bouillet, Uzelac, 2007:19):

- nova socijalna i moralna, tjelesna i duhovna nevolja uvjetovana razvojem industrije, velegradova, slabljenjem socijalnih veza
- na nju bi socijalna zaštita trebala odgovoriti besklasnim odgojem, utemeljenim na pravednosti zakona, zajednice i rada, a nositelji novog društva morala bi biti djeca
- opće nevjerovanje i otuđivanje od Boga na koje je potrebno odgovoriti ponovnim uspostavljanjem kršćanske obitelji i načina života
- nepoštivanje osebnih snaga žena, odnosno duhovno-moralnih temelja obitelji, duhovnog materinstva, na koje treba odgovoriti buđenjem ženskog pokreta koji bi uspostavio utjecaj žene u funkcioniranju složenih društvenih struktura.
- izvorno sredstvo za postizanje kulturnog preporoda je pokret mladih

- cilj odgoja je dobrobit i priznanje prava na život i sreću svake osobe
- socijalna pomoć i zaštita odgojni je proces utemeljen na ljubavi i razumijevanju odgajnika, a zadaća socijalne pedagogije odnosi se na obrazlaganje i razumijevanje tog procesa
- naglašava važnost interveniranja na preventivnoj razini, a ne samo onda kada problem nastane
- odgoj i obrazovanje djece bi također dovelo do prevencije socijalnih problema čovjek treba toplo stanovati i dosita jesti da bi se u njemu probudila dobra priroda.

Upravo je tako socijalna pedagogija postala pojam za treći odgojni prostor, uz obitelj i školu čija se važnost ogleda u socijalnoj i pedagogskoj ideji u cilju pomaganja zajednici. Iako je ovaj koncept dobio brojne kritike ipak je u pojedinim svojim dijelovima i danas važan i aktualan.

2.4. Suvremena socijalna pedagogija

Socijalna pedagogija kao takva svugdje se razvijala različito i baš iz tog razloga u mnogim je zemljama nastalo puno različitih smjerova i definicija. Puno je definicija predmeta, zadaća i funkcija suvremene socijalne pedagogije. Cameron kaže da je specifičan predmet socijalne pedagogije je odnos individuma i društva ili način postizanja društvenih ciljeva posredstvom pripreme djece i mladih za društveni život (Bouillet, Uzelac, 2007:34).

Europski ured međunarodnog udruženja socijalnih pedagoga pod nazivom Zajednički program socijalnih pedagoga u Europi govori da socijalna je pedagogija teorija o načinima na koje psihološki, socijalni i materijalni uvjeti te različite vrijednosne orijentacije potiču ili umanjuju mogućnosti općeg rasta i razvoja, kvalitete života i dobrobiti osoba ili društvenih grupa (Bouillet, Uzelac, 2007:34).

Međunarodno udruženje socijalnih pedagoga navodi da je temeljna zadaća socijalne pedagogije proces socijalne integracije radi podrške i pomoći socijalno isključenim

osobama ili rizičnim skupinama, kako bi razvile svoje potencijale (Bouillet, Uzelac, 2007:34).

Hamalainen (1977; prema Bouillet, Uzelac, 2007:34) socijalnu pedagogiju definira kao način djelovanja u smjeru socijalnih i pedagoških zamisli, posebice preveniranja i olakšavanja socijalnih i moralnih nevolja te pomaganja ljudima pod pritiskom socijalnih problema.

Tuggener prepoznaje integrirajuću i razvijajuću funkciju socijalne pedagogije (1990; Bouillet, Uzelac, 2007:36):

- integrirajuća funkcija je razvijanje osobnih potencijala osoba radi ukidanja njihove socijalne segregacije
- razvijajuća funkcija je rad na prevenciji socijalnih deprivacija pomoću osnaživanja, pomoći i oblikovanja pojedinca i društvenih grupa.

Poznata je i podjela na defenzivnu i ofenzivnu socijalnu pedagogiju (Bouillet, Uzelac, 2007:36):

- defenzivna je uklapanje pojedinih simptoma socijalne depriviranosti ,uloga „socijalnog vatrogasca“
- ofenzivna su koncepti ljudskih prava kao njen temelj.

2.5. Predmet socijalne pedagogije

Identitet neke stručne discipline uvijek se raspoznaje po predmetu. Predmet socijalne pedagogije usmjeren je na razumijevanje sustava socijalno devijantnih osoba, njihova socijalnog okruženja i odgojnih potreba pojedinaca i društvenih grupa u svrhu njihove socijalne integracije.

Predmet socijalne pedagogije odnosi se na jedan dio privilegiranih, depriviranih i socijalno isključenih osoba.

U tom kontekstu autori Bouillet i Uzelac (2007:42) navode da je predmet socijalne pedagogije usmjeren na:

- Sustav socijalno devijantnih osoba
- Sustav socijalnog okruženja
- Sustav socijalne integracije.

1. SUSTAV SOCIJALNO DEVIJANTNIH OSOBA

Ovaj sustav odnosi se pretežito na svjesna djelovanja pojedinca. Vezan je za četiri devijacije tj. negativne, pozitivne, devijacije prekoračenja standarda uspješnosti te devijacije divljenja. Formalno definirati devijantnost znači pronaći zajednički društveni temelj za propisivanje negativnih vrijednosnih sudova određenim pojavama ili osobama što se postiže definiranjem društvenih normi.

2. SUSTAV SOCIJALNOG OKRUŽENJA

Na razvoj osobe utječu obitelj, škola, vršnjaci, okolina i kontekst zajednice u kojoj živi. Zapravo svako okruženje ima određene doticajne elemente od utjecaja na osobu. Od velikog su utjecaja organizacija, masa i institucija. Pod organizacijom se podrazumijeva postojanje vođa i socijalna pomoć. Pod masom se podrazumijeva povezano djelovanje emocionalnih činitelja uz potiskivanje različitih obilježja, dok institucija uključuje pravila i norme vezane za sve socijalne grupe.

3. SUSTAV SOCIJALNE INTEGRACIJE

Sustav socijalne integracije vezan je za integraciju dijelova u cjelinu. S tim u vezi je resocijalizacija kao proces mijenjana već oblikovanog modela ponašanja, za razliku od rehabilitacije koja predstavlja stjecanje sposobnosti. Rehabilitacija je također kombinirana i koordinirana primjena medicinskih, socijalnih, pedagoških i profesionalnih mjerila radi osposobljavanja individuuma da postigne najveću razinu funkcionalne sposobnosti dok je tretman sustav akcija usmjerenih na postizanje pozitivnih promjena.

3. SOCIJALNA PEDAGOGIJA I POREMEĆAJI U PONAŠANJU

Socijalna pedagogija se bavi osobama koje imaju teškoće socijalne integracije radi podrške i pomoći socijalno isključenim osobama ili rizičnim skupinama. Između ostalog, takve osobe imaju poremećaje u ponašanju odnosno probleme u ponašanju. Socijalna pedagogija se u tom kontekstu baviti simptomima osobne i društvene nefunkcionalnosti, između ostalog, mladih osoba s poremećajima u ponašanju odnosno ima za cilj poticanje i osnaživanje takvih pojedinaca. Poremećaji u ponašanju kod djece i mladih zauzimaju značajno mjesto među problemima s kojima se susreću mladi i oni koji ih okružuju (Klarin, Đerđa, 2012:12).

Poremećaji u ponašanju djece i mladih predstavlja brojna biološka, psihološka, sociološka, pedagoška, pravna i druga tumačenja ljudskog funkcioniranja u društvenim okolnostima. To su pojave i oblici reagiranja djece i mladih koja prema procjeni okruženja nisu u skladu sa zahtjevima i očekivanjima u odnosu na dob, situaciju, okruženje i slično.

Poremećaji u ponašanju mogu biti dijagnosticirani kada dijete ili adolescent ima ozbiljne smetnje agresivnog ponašanja prema ljudima ili životinjama te je sklonost učestalom uništavanju imovine. Model je to ponašanja s više simptoma u više okruženja mlade osobe, a ne izolirani incident kojim se krše osnovna prava drugih i društvene norme.

Procjenjivanje ponašanja u složenom procesu uzima u obzir mnoge činitelje (<http://www.radosnaobitelj.com>):

- Norma ponašanja koja je vezana za društvene reakcije i odnos pojedinca prema društvenim zahtjevima
- Na ponašanje utječu komponente ličnosti
- Trenutno stanje razvoja i zrelosti pojedinca uvjetovano biopsihološkim činiteljima i činiteljima okoline
- Odgoj je motiviran društvenim odnosima i potrebama vremena pa ga se procjenjuje prema stručnosti.

Kako bi se dijagnosticirali poremećaji u ponašanju trebaju biti zadovoljeni određeni segmenti (<http://www.radosnaobitelj.com>):

- Agresija u odnosu na ljude ili životinje: često nasilje, prijetnje, korištenje predmeta kojima se mogu nanijeti drugima ozbiljne povrede, fizička okrutnost među ljudima, fizička okrutnost prema životinjama, pljačke, ucjene, razbojstvo, prisiljavanje druge osobe na seksualne aktivnosti
- Uništavanje imovine
- Prijevare ili krađe
- Ozbiljna kršenja pravila: često ostajanje noću vani, unatoč roditeljskim zabranama, bježanje iz kuće u roditeljskom domu, bježanje iz škole, izbjegavanje školskih obaveza.

Pojam poremećaja u ponašanju predstavlja skupni naziv za sve one pojave biološke, psihološke i socijalne geneze koje manje ili više pogađaju pojedinca i nepovoljno djeluju na njegovu aktivnost i reaktivnost, te neugodno ili dapače, štetno i opasno utječu na druge pojedince i društvene organizacije (Blažević-Mišević, 2007). Ono što predstavlja rizik od pojavljivanja istoga veoma je često vezano za rizična ponašanja koja kasnije mogu biti vrlo ozbiljna. Kao najčešći čimbenici pojave i razvoja poremećaja u ponašanju su (Blažević-Mišević, 2007:305):

- život samo s jednim roditeljem
- konflikti u obitelji
- zanemarivanje djeteta
- školski neuspjeh
- nisko samopoštovanje
- nepovoljna ekonomska situacija
- fizičko, seksualno i emocionalno zlostavljanje
- manjak roditeljske uključenosti
- svakodnevni život roditelja pod stresom
- manjak poželjnih oblika roditeljskog ponašanja.

Poremećaji u ponašanju, kada su jačeg intenziteta i najčešće dužeg trajanja mogu prijeći u delinkventno ponašanje. U užem značenju radi se o vršenju kaznenih djela od strane mlade osobe.

Poremećajima u ponašanju daje se velika pozornost i u Republici Hrvatskoj. Za mlade s poremećajima u ponašanju odnosno s delinkventnim ponašanjem, u Republici Hrvatskoj donijet je zakonski temelj socijalnopedagoških intervencija. Na temelju zakona, putem Ustava pripisuje se zaštita djece i mladih s ciljem stvaranja socijalnih, kulturnih, materijalnih i odgojnih uvjeta koji daju pravo na dostojan život. Zakonsko uređenje prava djece i mladih ogleda se kroz konvencije, zakonske akte i međunarodne organizacije.

Tablica 1. Zakonsko uređenje prava djece i mladih s poremećajem u ponašanju (Bouillet, Uzelac, 2007:107)

KONVENCIJE MEĐUNARODNIH ORGANIZACIJA	USTAV REPUBLIKE HRVATSKE	ZAKONSKI AKTI
Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju	Zakon o pravobranitelju za djecu	Zakon o socijalnoj skrbi
Zakon o osnovnom školstvu	Obiteljski zakon	Kazneni zakon
Zakon o srednjem školstvu	Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji	Zakon o kaznenom postupku
Zakon o zdravstvenom osiguranju	Zakon o suzbijanju zlouporabe opojnih droga	Zakon o prekršajima
Zakon o zdravstvenoj zaštiti	Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama	Zakon o sudovima za mladež

U Republici Hrvatskoj se djecom i mladima s poremećajem u ponašanju bave Odbor za obitelj, mladež i šport, Odbor za rad, socijalnu politiku i zdravstvo, Odbor za obrazovanje, znanost i kulturu te Odbor za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Hrvatskog sabora. Osim navedenog od značaja su Centri za socijalnu skrb, Domovi za odgoj djece i mladih, različite odgojne ustanove, maloljetnički zatvori i slično.

3.1. Klasifikacija poremećaja u ponašanju

Poremećaje u ponašanju je moguće klasificirati na različite načine. U DSM-V navode se sljedeće moguće klasifikacije:

- Klasifikacija DSM-IV (1996), (dijagnostičko-statistički priručnik mentalnih poremećaja) koju najčešće koriste stručnjaci za mentalno zdravlje Američke psihijatrijske udruge u okviru grupe Poremećaji koji se obično prvi puta dijagnosticiraju u dojenačkoj dobi, djetinjstvu ili adolescenciji. Između niza poremećaja navodi se kategorija Poremećaji u ponašanju. To su ustrajni obrasci koji su vezani za (DSM-V, 2012:2):
  - agresiju prema ljudima ili životinjama
  - destrukciju imovine
  - varanje ili krađu
  - ozbiljno kršenje pravila.

Poremećaji u ponašanju se mogu prikazati i kroz kategorije (DSM-V, 2012):

- Poremećaji ponašanja koji uključuju: agresiju prema ljudima i životinjama, oštećenje ili gubitak imovine; prijevaru ili krađu; ozbiljno kršenje pravila
- Opozicijsko ponašanje (poremećaje s usprostvaljanjem i prkošenjem)
- Poremećaje s nasilničkim ponašanjem
- Poremećaje prilagodbe s mješanim smetnjama emocija i ponašanja
- Poremećaje prilagodbe sa smetnjama ponašanja (smetnjama ophođenja)
- Antisocijalno ponašanje djece ili adolescenata.

U literaturi se (Loeber i Schmalin, 1985 - prema Raboteg-Šarić i Brajša-Žganec, 2000; Koller- Trbović, 1995, 1998) spominju dvije osnovne fenomenološke kategorije poremećaja u ponašanju: eksternalizirani (aktivni) i internalizirani (pasivni). Kod aktivnih poremećaja radi se o nedovoljnoj kontroli ponašanja i usmjerenosti prema

drugima, a kod pasivnih o ponašanju koje je pretjerano kontrolirano i usmjereno prema sebi. Kod istog maloljetnika ti oblici ponašanja mogu se pojaviti istodobno što može predstavljati teškoće u smislu poduzimanja adekvatnih i učinkovitih intervencija, a smatra se da je i prognoza kod takvih poremećaja prilično nepovoljna. Podjela na aktivne i pasivne, ima relativno dugu tradiciju i brojni znanstveni i stručni interesi i danas su značajno usmjereni na spoznavanje tipičnih obilježja ove dvije ekstremne skupine ponašanja (Koller-Trbović i sur., 2001).

3.1.2. Pasivni poremećaji

3.1.2.1. Plašljivost

U određenim fazama života svaki se čovjek boji određenog segmenta. Tako se sva djeca javljaju sa određenim strahom, a govori se zapravo da su strah od buke i od visine jedini urođeni. Mala djeca se boje mraka, samoće, nepoznatih osoba i slično. Plašljivost je u ranom dobu normalna pojava. Ovdje se govori o situaciji o osjećaju straha, uplašenosti od određene ili niza situacija. Navedeno predstavlja određen stav prema okolini i ima obilježja poremećaja u ponašanju. U strahovima se javlja bljedilo, osjećaj nemoći, kočenje, znojenje, zbunjenost, neodlučnost i slično. Plašljivost od najranijeg djetinjstva predstavlja problem za dijete jer se tu javlja smetnja za socijalno funkcioniranje što u konačnici predstavlja i smetnju ka nekim određenim normalnim životnim situacijama djeteta. Najčešći razlozi plašljivosti mogu biti nagla odvajanja djeteta od majke npr. odlazak u vrtić, zatim strah od nepoznatih i slično. Ukoliko se adekvatno ne postupa s djetetom postoji mogućnost da dijete razvije panične napadaje, fobije i slično (Bouillet, Uzelac, 2007).

3.1.2.2. Povučenost

Povučenost se manifestira kao osobina kad je dijete mirno, tiho, nedruštveno, igru napušta tužno i nezadovoljno te nema prijatelje. Povučenost se jako često

nadovezuje na plašljivost od nečeg novoga, okoline i slično. Kao najčešći uzroci povučenosti spominju se nedostatak ljubavi i usamljenost.

Prema autoru Vodaku (1996) vrlo se često spominju dva oblika povučenosti i to na način da se prvi oblik najčešće odnosi na nesposobnost prilagođavanja društvu zbog cijelog niza osobnih obilježja, dok je drugi oblik vezan za osjećajni otpor prema socijaliziranom životu. Usamljenost obuhvaća (Bouillet, Uzelac, 2007:191):

- Razna bolna iskustva
- Interpersonalnu izoliranost
- Povlačenje od drugih osoba
- Socijalna neadekvatnost tj. nesigurnost
- Tjelesne manifestacije

Povučenost se može prepoznati prema (Bouillet, Uzelac, 2007:191):

- Primarnim znakovima u školi (zadirkivanje djece, prijetnje, zapovijedi i slično)
- Sekundarnim znakovima u školi (isključenost iz grupa u školi)
- Primarnim znakovima kod kuće (dolasci iz škole u poderanom i prljavom, s modricama i slično)
- Sekundarnim znakovima kod kuće (ne dovode prijatelje doma, nemaju društvo)

Najčešće se povučenost manifestira kod zlostavljana djece i jako često se razviju psihosomatski simptomi koji mogu biti trajni.

3.1.2.3. Potištenost

Potištenost je poremećaj u ponašanju koji prethodi depresiji. Potištenost može biti prolazna, a može dovesti i do trajne depresije. Ako se potištenost ne uoči na vrijeme, može prerasti u depresiju. Dosadašnja su istraživanja pokazala da ukoliko potištenost nije liječena, ona dovodi do depresije koja kasnije sve snažnije utječe na socijalni i emocionalni razvoj djeteta.

Neki od primjera kroz kojih se mogu manifestirati osjećaji potištenosti i depresija jesu sljedeći (Bouillet, Uzelac, 2007:194) :

- Verbalni znakovi upozorenja u smislu rečenica: „želim umrijeti“ i slično
- Pisanje o smrti i samoubojstvu
- Promjene u ponašanju
- Emocionalni znakovi
- Kasni znakovi kao velika tuga i slično

Niti jedan znak nije pravi znak sam za sebe, ali svi zajedno čine jednu lošu sliku koju je potrebno liječiti.

3.1.2.4.Nemarnost i lijenost

Obveze, kao i uspjeh, dio su sastavnog života od najranije dobi svakog čovjeka. Kada dijete prihvaća svoju odgovornost i „daje si truda“ tada i teži uspjehu. Ukoliko taj njegov trud urodi uspjehom, razvija se unutarinja motivacija koja dovodi do novog truda i zalaganja. Međutim u obrnutim slučajevima ima djece koja postaju nemarna i lijena. Nemarnost označava pasivno ponašanje koje je prepoznato u nedostatku radnih navika kao i u lošem odnosu prema radu. Takva djeca su troma, lijena, bez inicijative, ne prihvaćaju nikakve aktivnosti i u svemu očekuju poticaj i pomoć odraslih. Površni su i bezvoljni.

3.1.2.5.Neurotski uvjetovani

Neurotski uvjetovani poremećaji u ponašanju su popraćeni ponašanjima koje susrećemo u fenomenološkim klasifikacijama pretežito pasivnih poremećaja u ponašanju kao primjerice rastresenost (ponašanje djeteta ili mlade osobe koja se ne uspijeva dovoljno koncentrirati), plačljivost (ponašanje djeteta ili mlade osobe sklone plakanju u situacijama kada za to ne postoje neposredno objektivni razlozi) i nezainteresiranost.

Neuroze su najčešći psihički poremećaji djece. Oni se odnose najčešće na (Bouillet, Uzelac, 2007:199) :

- Sisanje prsta posebno nakon druge godine života
- Grickanje noktiju što je znak uplašenosti ili uzrujanosti
- Povećana ceromonijalnost
- Mucanje
- Tepanje
- Tikovi
- Hipohondrična jadikovanja
- Poremećaji prehrane
- Enureze i enkupeze tj. nemogućnost potpunog nadzora mokraćnih i probavnih organa
- Poremećaj sna
- Drugi poremećaji neuroze

3.1.2.6. Pomankanje pažnje

Pomankanje (deficit) pažnje je najčešći poremećaj dijagnosticiran kod poremećaja u ponašanju učenika. To su djeca koja pate od pomankanja pažnje. Najčešće se tu ističu:

- Simptomi ponašanja prije sedme godine
- Simptomi i ponašanja koja traju najmanje tri do šest mjeseci
- Smetnje koje se ne predviđaju za određenu dob
- Ponašanja izazivaju stvarni hendikep najmanje u dva područja života pojedinca.

3.1.3. Aktivni poremećaji

3.1.3.1. Nediscipliniranost

Nediscipliniranost se odnosi na nepoštovanje pravila i autoriteta. Vezana je za manifestacije koje su povezane sa odgojem. Radi se o pasivnoj ili aktivnoj neposlušnosti koja može biti rezultat otpora i neprihvatanja svih ili sasvim određenih autoriteta, ali i drugih etioloških činitelja. Prirodno je da svako dijete katkad remeti disciplinu, a kada takvo ponašanje dijete manifestira dulje vrijeme i kada takvo ponašanje znatno remeti njegovo socijalno funkcioniranje onda govorimo o poremećaju. Takav oblik ponašanja karakterizira tvrdoglavost, otpor zapovijedima, nespremnost na kompromise, popuštanje ili pregovore s odraslima ili vršnjacima.

Od odgojnih činitelja, nediscipliniranosti osobito pridonose (Bouillet, Uzelac, 2007: 203):

- zahtjevni odgojitelji, koji ne toleriraju iznimke i ne poštuju osobne stavove djeteta
- popustljivi odgojitelji, koji djetetu dopuštaju da radi što želi i nikada mu ne postavljaju ograničenja, zabrane i pravila
- neodlučni odgojitelji, koji nisu dosljedni te postavljaju međusobno suprotne odgojne zahtjeve.

Nediscipliniranost sa stajališta duljine razvoja i učvršćivanja kao trajnog modela ponašanja uobičajeno se dijela na dva stupnja:

- nefiksirana disciplina (bez dugog razvoja, bez rigidnih oblika, s razmjerno dobrom prognozom)
- fiksirana nedisciplina (s rigidnim oblicima i s ozbiljnim društvenim posljedicama) (Bouillet, Uzelac, 2007:203).

3.1.3.2. Laganje

Prvi oblici laganja se pojavljuju najčešće u ranom djetinjstvu. Djeca lažu radi postizanja željenog cilja (npr. varanje u igri). Lažima dijete nastoji postići izravnu ili

neizravnu korist. Laži mogu biti motivirane oponašanjem odraslih koji pribjegavaju tzv. društvenim lažima i nemogućnošću spoznavanja realiteta. Vrste laži (Bouillet, Uzelac, 2007:205):

- Obrambena laž koja podrazumijeva potrebu djeteta da se obrani od zahtjeva sredine, ako se češće ponavlja poprima obilježja stalne navike
- Laž iz navike koja je vezana za odgoj
- Laž iz agresivnosti, ona koja se odnosi na postizanje koristi
- Laž iz mašte, kako bi dijete došlo do izražaja u društvu
- Laž kao dio bolesti

Za odvikavanja od laganja potrebno je kreiranje odgojnih sredina (Bouillet, Uzelac, 2007).

3.1.3.3. Bježanje iz škole, od kuće i iz drugih sredina

Postoje različiti oblici bježanja. Svako bježanje ima svoj neki svojstven razlog i ovisi o fazi i o dobi djeteta. Bježanje smatramo težim oblikom poremećaja u ponašanju obzirom da tada dijete nije dostupno za odgojne postupke odnosno značajnije je izloženo rizicima.

3.1.3.4. Hiperaktivnost

Deficit pažnje/hiperaktivni poremećaj (engleski :ADHD) danas jedan od poznatijih poremećaja kod djece. To je poremećaj koji se manifestira kroz nedostatak inhibicije ponašanja. Najviše se očituje kroz nepažnju, pretjeranu impulzivnost i slično. Najčešće obilježja (Bouillet, Uzelac, 2007:211) :

- Motorički nemir ruku, nogu, vrpoljenje na sjedalu
- Teško mirno sjedenje
- Lako narušena pozornost
- Nema strpljenja za red
- Često izletavanje odgovora
- Teško slijedi upute
- Ne doršava aktivnosti

- Ne može biti mirno
- Često previše govori
- Često upada u riječ
- Često djeluje kao da ne sluša
- Često gubi stvari
- Često se bavi fizički opasnim aktivnostima

3.1.3.5. Agresivno ponašanje

Agresivno ponašanje obuhvaća širok raspon specifičnih ponašanja kojima je zajedničko obilježje moguće nanošenje štete ili povrede osobama ili stvarima te namjera da se nanese šteta. Nasilništvo je poseban oblik agresivnosti, pri čemu se dominantni pojedinac (nasilnik) opetovano ponaša agresivno prema manje dominantnom pojedincu (žrtvi) i to dulje vrijeme. Agresivno ponašanje često upućuje na agresivnost kao obilježje ličnosti (Bouillet, Uzelac, 2007).

3.1.4. Poremećaj u ponašanju u vrtiću

Danas je veoma čest i jako često spominjan poremećaj kod djece deficit pažnje/hiperaktivni poremećaj. Odgojitelji se danas veoma često susreću sa ovim poremećajem. Treba istaknuti da pojedini autori deficit pažnje/hiperaktivni poremećaj ne smještavaju u poremećaje u ponašanju zbog svoje organske etiologije. Odgoj djeteta koje je hiperaktivno veoma je zahtjevno te zahtjeva veliku pažnju roditelja i neprestano učenje te suradnju sa odgojiteljicama u vrtiću. Ukoliko se djetetu dijagnosticira deficit pažnje/hiperaktivni poremećaj u predškolskom razdoblju, potrebno je da se u vrtiću usklade mnogi čimbenici. Odgojiteljica u tim trenucima treba poznavati djetetove potrebe i tražiti od djeteta ono što ono može učiniti. Isto tako važno je da se u vrtiću potiče suradnja te rješavanje sukoba te se dijete treba pohvaliti i za mali napredak. Osobito u vrtićkoj dobi važno je biti oprezan u "dijagnosticiranju" deficita pažnje/hiperaktivni poremećaj. U vrtićkom okruženju se primarno može primijetiti motorički nemir (koji ne mora automatski ukazivati na navedeni poremećaj), dok većinom tek u školi (s porastom obaveza, pravila, većim

zahtjevima koncentracije) do izražaja dolaze simptomi nemogućnosti održavanja pažnje (Bouillet, Uzelac, 2007).

Kod deficita pažnje/hiperaktivnog poremećaja važno je da se svaka aktivnost prilagodi djetetu. Isto tako potrebno je da se njegova unutarnja aktivnost uzme u obzir te da se ista ističe i gradi. Ukoliko dijete ne može mirno sjediti odgojiteljica u vrtiću mora mu pokušati omogućiti kretanje kroz određene zadatke kao npr. crtanje, pisanje, šaranje, kako bi se u potpunosti zaokupila njegova pažnja i kako bi se olakšao rad u vrtiću sa takvim djetetom. Tokom radno-terapijske intervencije važna je suradnja s obitelji. Bez obzira kakve simptome ispoljavala djeca s deficitom pažnje/hiperaktivni poremećaj treba im se pristupiti kao i svakom drugom djetetu, bez predrasuda (Bouillet, Uzelac, 2007).

3.2. Prevencija poremećaja u ponašanju

Prevenicijska istraživanja u znanosti, u svjetskim razmjerima, pa i kod nas, datiraju od ranih 90-ih godine prošlog stoljeća kada se uočava znatan porast broja programa koji se primjenjuju u preventivne svrhe. U svijetu se sve više evidentira i porast broja preventivnih programa koji dokazuju svoju učinkovitost (evidence-based i science-based programi/praksa) (Bašić, 2012).

Prevencija poremećaja u ponašanju je od velikog značaja, s obzirom da mladi danas odrastaju okruženi brojnim rizicima, a obitelj, škola i društvo u cjelini sve manje uspijevaju pozitivno kompenzirati djelovanje takvih negativnih utjecaja.

Prevencija se poduzima kroz određene važne razine (Blažević-Mišević, 2007:303):

- individualna (pozitivni/otporni temperament, vještine rješavanja problema, prosocijalna ponašanja)
- obiteljska (dobar odnos s roditeljima i povezanost s obitelji, dogovori s obitelji, stabilna obitelj)

- škola (motivacija/pozitivan stav prema školi, dobar odnos s nastavnicima, škola visoke kvalitete, jasna školska pravila ponašanja i odgovornosti)
- vršnjaci (uključenost u pozitivne aktivnosti, dobri odnosi s vršnjacima, roditeljsko odobravanje prijatelja)
- zajednica (ekonomski stabilne zajednice, sigurna okolina, povezanost susjedstva i društvena kohezija)

Bašić, Ferić i Kranželić (2011) govore o tri razine prevencije poremećaja u ponašanju:

- Tercijarna
- Sekundarna
- Primarna

Tercijarna razina očituje se kroz specifične programe i ulaganje te je vezana za složene poremećaje. Tu se sve određuje kroz posebno programirane i složene tretmane.

Sekundarna prevencija vezana je za različite programe i zapravo rane intervencije. Tu se nalazi rizična populacija.

Primarna prevencija obuhvaća cjelokupnu zajednicu koja se ogleda kroz razne mogućnosti i situacije u svakodnevnom životu. Ova razina odgovara tzv. univerzalnoj prevenciji, odnosno univerzalnim preventivnim programima.

Kod prevencije ponašanja značajni su mnogobrojni čimbenici:

- Obitelj
- Lokalna zajednica
- Policija
- Školsko okruženje
- Zdravstvo
- Mediji

3.2.1. Obitelj kao čimbenik prevencije poremećaja u ponašanju

Obitelj je osnovna društvena jedinica zasnovana na zajedničkom životu užeg kruga krvnih srodnika, u kojoj se sjedinjuju biološko-reproduktivne, ekonomske i odgojne funkcije (Puzo, 2004: 28). Obično se sastoji od jednog ili dva roditelja i njihove djece. Mogu je sačinjavati i članovi koji nisu nužno u krvnom srodstvu, primjerice prilikom usvajanja djece. Osnovna je društvena jedinica zasnovana na zajedničkom životu užeg kruga krvnih srodnika, u kojoj se sjedinjuju biološko-reproduktivne, ekonomske i odgojne funkcije (Puzo, 2004: 28).

Obitelj je glavni zaštitni činitelj tijekom rasta i razvoja svakoga čovjeka te najviše utječe na dijete i njegov razvoj. Također, obitelj igra najvažniju ulogu u pravilnom odrastanju djeteta te kod sazrijevanja mladih osoba i upravo je iz tog razloga najvažniji preventivni čimbenik poremećaja u ponašanju.

3.2.2. Značaj lokalne zajednice u prevenciji poremećaja u ponašanju

Društvena sredina nije jedini činitelj koji utječe na poremećaje u ponašanju no ima vrlo važno mjesto u njihovoj pojavi i razvoju.

Iz zajednice dolaze mnogi rizični čimbenici. Zajednica propagira kulturu, zabavu i slično što utječe na način života mladih. Isto tako tu su važne stavke i prijevoz, obrazovne ustanove, sport, rekreacija i slično. Zajednica kao takva nudi i objedinjuje veliki broj rizičnih čimbenika koji su odgovorni za veliki broj poremećaja u ponašanju. Ključni ljudi u lokalnoj zajednici su oni ljudi koji imaju mogućnost utjecati na oblikovanje lokalne zajednice. Uspješne zajednice imaju sljedeće grupe ljudi koje doprinose kvalitetnijoj lokalnoj zajednici (Puzo, 2004: 28):

- ljudi koji iniciraju i predlažu programe
- ljudi koji prihvaćaju inicijativu i donose odluku o provedbi predloženih programa
- ljudi koji programe provode u praksi.

Lokalna zajednica dovoljno je široka da bi svim potrebnim mjerama mogla obuhvatiti socijalno i prirodno okruženje, sve rizične činitelje kojima su izložena djeca te doprinijeti prevenciji.

3.2.3. Policijska prevencija

Policijska je važan čimbenik prevencije poremećaja u ponašanju. Kroz svoje brojne aktivnosti doprinose prevenciji posebno u suradnji sa lokalnom zajednicom. U novije vrijeme osnovani su posebni odjeli unutar policije koji se bave prevencijom poremećaja u ponašanju od najranije dobi djece. Mnogi naglašavaju važnost policijskog angažiranja u prevenciji posebice maloljetničke delikvencije, dok neki tu problematiku prepuštaju sustavu socijalne skrbi.

3.2.4. Program prevencije u školskom okruženju

Uz obitelj škola se smatra ključnim čimbenikom za odgoj djeteta i mladih. Škola prenosi određenu kulturu te od malena uči dijete određenim znanjima i vještinama koji se kasnije očituju kroz njihovo odrastanje.

Djeca provode mnogo vremena u školama. U nekim zemljama to već kreće s pet godina, dok u Hrvatskoj sa sedam. Što je dijete mlađe, uloga prevencije je značajnija i uspješnija. Putem škole moguće je stvoriti određena uvjerenja koja će utjecati na kvalitetnije i bolje odrastanje. Putem škole djeca prihvaćaju pravila, uče obavljati određene zadatke, stječu radne navike te spoznaju koja su ponašanja prihvatljiva, a koja nisu.

Školski se odgoj veoma često usklađuje s obiteljskim. U školama se provode sljedeći preventivni programi (Jelavić, 2012):

- Programi u školi (school-based)
- Programi povezani sa školom (school linked)
- Programi u zajednici (community-based).

3.2.5. Zdravstvo i lokalna zajednica u prevenciji poremećaja u ponašanju

Poremećaji u ponašanju, u okviru medicine, lociraju se u njezino uže područje zvano psihijatrija, posebno socijalna psihijatrija.

Medicinski pristup je izuzetno važan međutim on nastupa tek kada nastane određeni veći zdravstveni problem.

Posebni ciljevi preventivne i specifične zdravstvene zaštite obuhvaćaju (<http://www.zzjz-sk.hr/site/2013-10-19-13-03-54/skolska-i-sveucilisna-medicina.html>):

- rano uočavanje i prepoznavanje poremećaja bolesti
- sprječavanje nastanka društveno neprihvatljivih ponašanja i ovisnosti
- usvajanje stavova i navika zdravijeg načina življenja
- razvijanje odgovornosti za osobno zdravlje
- zaštitu duševnog zdravlja osobito u vezi s problemima učenja i prilagodbom na školu.

Program mjera specifične i preventivne zdravstvene zaštite školske djece i mladih sadrži nekoliko stručno nadopunjavajućih, ali i u pristupu i provedbi različitih dijelova (<http://www.zzjiz.hr/index.php?id=103>):

- zdravstveni odgoj
- promicanje zdravlja
- savjetodavni rad
- provođenje sistematskih i ostalih preventivnih pregleda i cijepljenja
- rad s djecom s posebnim potrebama
- komisijski rad za utvrđivanje najpovoljnijih oblika školovanja
- aktivnosti vezane isključivo za školu; rad s roditeljima, sudjelovanje u radu učiteljskih vijeća škole, prilagođenom programu tjelesne i zdravstvene kulture.

3.2.6. Mediji i poremećaji u ponašanju

Društveni, time i znanstveni, interes za relaciju djece i medija masovnih komunikacija temelji se prije svega na stajalištu da su u suvremenom društvu masovni mediji vrlo važan socijalizacijski čimbenik. Danas su masovni mediji postali centar svih zbivanja, centar svega dobrog i lošeg u svijetu. Oni su danas ušli u sve segmente društva i svaki dio života te utječu na sve generacije.

Masovni medij široke su potrošnje te su postali jedna od najmoćnijih i najvažnijih sila u svijetu. Danas sve informacije koje primamo posredno ili neposredno dolaze najčešće upravo iz medija. Veliki dio društva podložan je manipulacijama i negativnom utjecaju medija te samim time masovni medij postaju veliko i moćno oružje. Medijski je prostor ispunjen infozabavom, teletabloidima, infooglasima, pornooglasima i drugo. Pogled na svijet, zajedno s načinom na koji se definira vlastiti život, uvjetovan je u znatnoj mjeri onime što se vidi i čuje na vijestima, pročita u novinama, na društvenoj mreži ili sl. Sve to u velikoj mjeri utječe na djecu.

Usporedno sa sve većom pojavom u današnjem svijetu javljaju se i mnogobrojne diskusije vezane za utjecaj masovnih medija na odgoj djece. Naime medijski odgoj prisutan je i potreban posebno kod malodobnih skupina koje su odgajane uz televiziju, Internet i druge masovne medije. Funkciju masovnog medija u novije vrijeme sve više poprima i internet, što doprinosi sve većem otvaranju mogućnosti dvosmjerne komunikacije, te brisanju jasnih granica između odašiljanja i primanja poruka (<http://www.kresimirmikic.com>).

Stručnjaci godinama proučavaju utjecaj medija na djecu (<http://www.kresimirmikic.com>) i na njihov odgoj, s obzirom da su djeca najosjetljivija i manipulaciji najsklonija dobna skupina. U današnjem svijetu odrastanje i socijalizacija djeteta nezamisliva je bez medija masovne komunikacije. Djeca su poput spužve, sve ono što je drugačije i posebno u trenu upijaju i svrstavaju pod nešto njima drago. Djecu najčešće medij privlače iz razloga što se u njima nalazi (<http://www.kresimirmikic.com>):

- Nešto zanimljivo

- Što se određeni problemi i situacije pokazuju sa nekog drugog gledišta
- Identificiraju se sa nekim likovima
- Mediji zabavljaju i opuštaju

Sve navedene činjenice zapravo dovode do niza činjenica kojima mediji negativno utječu na mlade: potiču na nasilje, veliki su kradljivci slobodnog vremena, uvelike utječu na otuđivanje pojedinca i udaljavanjem od stvarnog svijeta.

Kako djeca prolaze kroz intenzivan proces socijalizacije, pretpostavka je da je potencijalni utjecaj masovnih medija na njih znatno veći nego na odraslu populaciju. Iz tog razloga mediji mogu imati pozitivan utjecaj. Primatelji medijskih sadržaja nisu isključivo pasivne žrtve medijskih manipulacija, nego u većoj ili manjoj mjeri, kontroliraju, selekcioniraju i interpretiraju medjski posredovane sadržaje. Ciljevi medijskog odgoja kao čimbenici preventivnih aktivnosti mogu (<http://www.kresimirmikic.com>):

- Razvijati kod djece svijest o količini korištenja medija i o izboru medijskih sadržaja. Na taj će način doznati koliko su izloženi nekim sadržajima ili medijima (televizija, internet, video igrice)
- Razvijanje sposobnosti za kritičko primanje medijskih sadržaja, što znači mogućnost kritičke analize sadržaja i žanrova
- Osposobljavanje za analiziranje političkog, ekonomskog, društvenog i kulturnog medijskog okružja, konteksta u kojemu mediji djeluju. Ovdje je potrebno naglasiti da Hrvatska još nije odgovorila zahtjevima suvremene koncepcije medijskog odgoja pa izostaju značajniji preventivni programi na ovom području.

4. ZAKLJUČAK

Ovaj završni rad bavi se socijalnom pedagogijom, njenim predmetom, zadaćama i funkcijama, posebno u kontekstu prevencije poremećaja u ponašanju. Od malih nogu čovjek prolazi kroz razne životne situacije te postaje jedinstvena osoba koja na svome putu može naići na razne probleme kao što je npr. problem socijalne integracije. Socijalna pedagogija bavi se socijalno isključenim osobama ili rizičnim skupinama pružajući im podršku i pomoć te prevenira, detektira, dijagnosticira i tretira simptome osobne i društvene nefunkcionalnosti, posebno mladih osoba s poremećajima u ponašanju.

Istraživanjima u socijalnoj pedagogiji utvrđeno je koji su činitelji rizika, te koji su činitelji zaštite djece i mladih za pojavu i razvoj poremećaja u ponašanju. Djeci i mladima potrebna je podrška kako bi se što uspješnije nosili s izazovima te složenim životnim situacijama te kako bi uspješno odrasli. Od velike je važnosti, kroz sve faze života, prevencija poremećaja u ponašanju čiji nosioci mogu biti okolina, zajednica, obitelj, škola, zdravstvene ustanove, policija i mediji.

Posebno je važno napomenuti kako se mnogi poremećaji u ponašanju pojavljuju već od najranijeg djetinjstva te se nije jednostavno nositi s njima. U pravilu odgajatelji nisu stručne osobe za rad s djecom s poremećajima u ponašanju, već se takvim ponašanjima bave stručni suradnici. Odgajatelji u vrtićima kroz razne segmente poput učenja, zabave, igre i komunikacije mogu doprijeti do djeteta te tako smanjiti mogućnost stvaranja neadekvatnog ponašanja.

Slijedom navedenog, tijekom školovanja ali i kasnije tijekom cjeloživotnog obrazovanja, potrebno je educirati odgojitelje kako bi mogli pravovremeno uočiti i prevenirati poremećaje u ponašanju u predškolskoj dobi. Na taj način odgojitelji postaju važna karika u lancu prevencije i pravovremene detekcije pa i intervencije kod poremećaja u ponašanju kod djece. Odgojitelj može u neposrednom radu s djecom učiniti mnogo, može mijenjati, odnosno stvarati uvjete za povoljne čimbenike odrastanja.

LITERATURA

1. Bašić, J., Ferić, M., Kranželić, V. (2011). Od primarne prevencije do ranih interevencija, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilište u Zagrebu. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu.
2. Bašić, J. (2012). Prevencija poremećaja u ponašanju u školi. U: S. Vladović (ur), *Zbornik priopćenja sa stručnih skupova pravobraniteljice za djecu. Zaštita pravi i interesa djece sa problemima u ponašanju*. Zagreb: Naklada Slap.
3. Blažević-Mišević, Lj. (2007). Pedagoška prevencija poremećaja u ponašanju adolescenata, *Pedagogijska istraživanja*, IV (2 4 (2), 301 – 308.
4. Bouillett, D., Uzelac, S. (2007). Osnove socijalne pedagogije. Zagreb: Školska knjiga Zagreb.
5. Definicija poremećaja u ponašanju,
<http://www.radosnaobitelj.com/index.php/poremecaji-u-ponasanju/108-definicija-poremecaja-u-ponasanju> pristupljeno 9.4.2017
6. DSM IV (1996). Dijagnostički i statistički priručnik za duševne poremećaje – Američka psihijatrijska udruga (četvrto izdanje). Jastrebarsko: Naklada Slap.
7. DSM-5 (2012). Dijagnostički i statistički priručnik za duševne poremećaje Američka Psihijatrijska Udruga. Vlado Jukić, Goran Arbanas (Ur. hrv. Izdanja). Zagreb: Naklada Slap.
8. Hamalainen, J. (2005). Socijalna pedagogija kao akademska disciplina u obitelji socijalnih znanosti: Finski scenarij. *Kriminologija i socijalna integracija*, XIII (2) 87-91.
9. Klarin, M., Đerđa, V. (2012): Roditeljsko ponašanje i problemi u ponašanju kod adolescenata. *Ljetopis socijalnog rada*, 21 (2) 243-262.
10. Koller-Trbović, N. (1995). Razlike u samoprocjeni slike o sebi djece s aktivnim i djece s pasivnim oblicima poremećaja u ponašanju. *Kriminologija i socijalna integracija*, 3 (1) 71-76.
11. Koller-Trbović, N. (1998). Pravovremeno otkrivanje poremećaja u ponašanju i rano interveniranje. *Kriminologija i socijalna integracija*, 6(1) 51-61.

12. Koller-Trbović, N. (2001). Prosudba rizika i potreba djece i mladeži s poremećajima u ponašanju u svrhu planiranja intervencija. U: Žižak, Koller-Trbović, Lebedina-Manzoni: Od rizika do intervencije. Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Zagreb. Str. 37-69.
13. kresimirmikic.com, Medij, odgoj i obrazovanje <http://www.kresimirmikic.com> pristupljeno 9.7.2017.
14. Puzo, M. (2004). Obitelj. Zagreb:Algoritam.
15. Raboteg-Šarić, Z. i Brajša-Žganec, A. (2000): Roditeljski odgojni postupci i problematično ponašanje djece u ranoj adolescenciji. U:Rizični i zaštitni čimbenici u razvoju poremećaja u ponašanju djece i mladeži. Bašić J. i Janković J. (ur.) Povjerenstvo vlade RH za prevenciju poremećaja u ponašanju djece i mladeži i zaštitu djece s poremećajima u ponašanju. Zagreb. Str.155-170.
16. Zavod za javno zdravstvo Sisačko-moslavačke županije <http://www.zzjz-sk.hr/site/2013-10-19-13-03-54/skolska-i-sveucilisna-medicina.html> pristupljeno 6.9.2017.
17. Uhlendorff, U (2012) .Socijalna pedagogija u Njemačkoj., *Kriminologija i socijalna integracija*, XX (1). 87-94.
18. Zavod za javno zdravstvo Istarske županije, <http://www.zzjiz.hr/index.php?id=103> 6.9.2017
19. Zloković, J., Vrcelj, S (2010). Rizična ponašanja djece i mladih, *Odgojne znanosti*, XII (1) 197-213.

SAŽETAK

Koncept socijalne pedagogije je širok. Uspostavljanje socijalne pedagogije kao znanstvene discipline započelo je kao reakcija na širenje skrbi za mlade i siromašne tijekom 19. stoljeća. U uskoj vezi sa socijalnom pedagogijom su poremećaji u ponašanju djece i mladih. Kod prevencije poremećaja u ponašanju značajni su: obitelj, lokalna zajednica, policija, školsko okruženje, zdravstvo i mediji.

Ključne riječi: socijalna pedagogija, poremećaj u ponašanju, obitelj, vrtić.

SUMMARY

The concept of social pedagogy is wide. The establishment of social pedagogy as a scientific discipline began as a reaction to the expansion of care for young people and the poor in the 19th century. Closely related to social pedagogy are behavioral disorders of children and youth. For prevention of behavioral disorders are important family, the local community, police, school environment, health and media.

Keywords social pedagogy, disorder behavior, family, nursery.